

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: שמיטה[ג]

ההפטרה: "ותאמר ציון" (ישעיה מט)

כא' אב תשפ"א 1385 (שנה כו')

פרשת עקב

"ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירושך ויצהרך...ואכלת

ושבעת, השמרו לכם..." (יא,יד-טז)

"ונתתי מטר ארצכם" -אומר הקב"ה: עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (רש"י). כלומר כשתשמרו את מצוותי ותקיימו אותם מאהבה וחיבה, אף אני אעשה מה שעלי ואוריד לכם גשמי ברכה בעיתם ובזמנם שלא יפריעו ויזיקו לכם כגון: בלילי שבתות שהכל מצויים בבתיכם. ואף תזכו לברכה נוספת "ואכלת ושבעת" - שתהא ברכה מצויה בפת שבתוך המעיים. אך "השמרו לכם" - השמרו שלא תבעטו, שאין האדם מורד בקב"ה אלא מתוך ששבע. הערובה להצלחת האדם היא שמירת התורה והמצוות. עומדים אנו בפתחה של שנת השמיטה שנה הטומנת בחובה אתגרים לחקלאים עובדי האדמה, כשבעיני בשר ודם נראה כי הציווי האלוקי לשמוט את עבודת האדמה משמעו הפסדים כלכליים כבדים. אולם ההיפך הוא הנכון דווקא החקלאים וכל מי שיש בבעלותו שטח כגינות פרטיות או משותפות של בניין שקיבלו על עצמם לשמור את מצוות השמיטה זכו לראות עין בעין במוחש את הברכה של "וצוית את ברכת" וסייעתא דשמיא שלא מדרך הטבע מידו הרחומה של הקב"ה, מלך העולם.

הפרות שיהורעלו

תושב אחד המושבים, יהודי יר"ש, ששבת בשנת השמיטה והפקיר שדותיו וריססם לפני ר"ה בכמות מוגדלת בכדי שלא יצטרך לרסס בשביעית, כשהלך בשמחת תורה בבוקר, לבית הכנסת הציץ לרפתו וראה והנה פרותיו שוכבות ובטנן נפוחה. הוא נזכר, "אבוי לי, ודאי אכלו הפרות מעשבי השדה המרוסס ועלולות הן למות". מה יעשה, יקרא לרופא? הרי חג היום, ועלול הוא לחלל את החג, נכנס לבית הרב מגדלזון זצ"ל וסיפר לו את מאורע, אמר לו הרב שיהיה בטוח שבזכות שמירת שמיטה לא ינזק. הוא הלך בשמחה לבית הכנסת וקפץ מרוב שמחה כשהוא אוחז בספר התורה ושר "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף..." במוצאי החג הזעיק את הרופא, בדק הלה את מצבן ואמר כי אין מה לעשות, הפרות הורעלו ותוך 24 שעות הן עומדות למות. היהודי לא הזיל דמעה אחת על הפסד ממונו, ולא חש לדברי הסובבים שאמרו "המקום ימלא חסרונך", הוא בשלו, "הרב הבטיח לי שלא יקרה נזק". עברו 24 שעות והנה פלא, הפרות קמו מרבצן והתהלכו ברפת. הנס התפרסם בין כל אנשי המושב כי בזכות שמירת השמיטה, לא אירע נזק.

ברכת השמיטה לשומריה

מעשה שהיה

מרדכי הינו בעל בית העמל קשות למחייתו במשך כל ימות השנה. בבוקר הוא

משכים קום לבית הכנסת, ומתפלל תפילת שחרית ולאחריו לומד שעור יומי

קבוע עם חברו עליו לא ויתר.

עם סיום השיעור ממחר מרדכי לעבודתו, הקללה "בזיעת אפך תאכל לחם" אינה מליצה

בעלמא עבדו, הוא מקיים את הפסוק בהידור במשך ימות השנה.

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב *לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 7:35-7:40 * סוף זמן ק"ש 8:38-8:40

יציאת ש"ת: 9:03

יציאת שבת: 8:10

כניסת שבת: 7:20

בשעת ערב מאוחרת הוא מגיע עייף לביתו, נפנה מחיי שעה ופורש לחיי נצח, לתפילות ולשיעורים עליהם הוא לא מוותר. ומשמגיעה תקופת הקיץ, בעת שהחמה יוצאת מנרתיקה על היקום, אורזים מרדכי ומשפחתו מזוודות ויוצאים ליהנות מאויר הרים צפוני צלול. אף גיסו של מרדכי ומשפחתו מצטרפים אליהם ושוכרים אף הם דירת נופש במושב דלתון, שבצפון הארץ. שם הם נחים במעט מעמלם הקשה אשר התייגעו במשך כל ימות השנה ואוגרים כוח לקראת הזמן הבא. רק סיימו לפרוק מזוודותיהם, הם יצאו לסייר במושב כדי להכירו.

שמים כחולים צלולים מכל עב נפרשו מעליהם, שמש צהובה חייכנית כמו קראה למולם ברוכים הבאים. רוח קלילה הניעה את צמרות העצים, ואוושתם המרגיעה נשמעה היטב על פני המושב. הם נשמו לתוכם אויר צלול, והתרווחו במנוחה על המדשאות המוריקות.

הילדים העירוניים לא יכלו להירגע ממראה עיניהם. החיים בחיק הטבע קסמו להם ביותר, שלווה מבורכת ירדה על כולם, ומרדכי חפץ להכיר בפניהם את מטעי הכפר.

היה זה ביום שישי בבוקר, בתום התפילה ניגש מרדכי לאחד החקלאים, שמעון שמו וביקש ממנו לערוך בפניהם סיור במרחבי הכפר, שמעון נענה בשמחה, והרכיב את כל בני המשפחות על הטרקטור, הילדים פצחו בשיר עליז, עד אשר הגיעו אל הפרדס. שורות אין סופיות של עצים עמדו זקופים כחיילים במשמר.

הטרקטור גנח מעט בעלותו על שביל החצץ שהובילם אל תוככי מטע השזיפים של שמעון, שמעון ירד במרוצה אל העצים, ידו הגרומה ליטפה את הגזעים.

הילדים שחיפשו לעצמם אתגר מהנה שאלו רשות משמעון לקטוף מעט פירות, ושמעון לימדם בנדיבות ובחפץ לב את המלאכה - "הכו היטב את העצים" קרא אליהם "עד אשר יפלו הפירות למרגלות העצים". הילדים ניסו בהתלהבות תוך שהגדולים חוברים אליהם ומסייעים בעדם, אולם אחר זמן מה היו מאוכזבים עד למאוד מן התוצאות הדלות. השזיפים שנקבצו למרגלות העצים היו קטנים ומצומקים, חיוורים ולא מגרים את העין והחך.

"ראו מה מצאתי!" נשמעה קריאת התפעלות מפי אחד הילדים, "בואו וראו, הנה אנו עמלים כה קשות למצוא כמה שזיפים הראויים למאכל ובמרחק עצים ספורים מאתנו ישנם עצים הנושאים פירות יפים למאכל". הילדים הרימו עיניהם, ואכן הילד לא הגזים. פירות גדולים ועסיסיים קרצו אליהם בחיוך, בינות לענפים העמוסים לעייפה. ענפי העץ עוד רגע קט קורסים תחת המעמסה הכבדה של השזיפים. הפירות האדומים עמדו בצפיפות זה ליד זה, כאילו חיכו ליד יהודית שתקטפם ותברך עליהם, הילדים הלכו במרוצה לעבר העצים, והחלו להכות עליה.

"הי, ילדים עצרו במהירות!" קרא אליהם שמעון. "מדוע?", "העצים הללו אינם שייכים אלי, זהו המטע של שכני מאיר". בלית ברירה חזרו הילדים המאוכזבים להכות על העצים של שמעון, ברם מלבד כמה שזיפים קטנים וחיוורים לא השיגו מאומה.

"את היבול שנאסוף אצלך מעשרים עצים בשעה ארוכה, נוכל לאסוף בזמן קצר מעץ אחד במשך דקות ספורות", קראה ילדה בקול בוכים.

"אמורה את לדעת טוב יותר ממני כי אסור לקטוף מבלי לשאול רשות" - אמר שמעון.

"אין ספק כי מאיר מרשה לקטוף כמה שזיפים, לא נראה לנו כי חסר לו שזיפים".

"אסור לקטוף אלא רק על סמך רשותו של בעל הבית", חתם שמעון את העניין בקול מסכם.

מששמעו מרדכי וגיסו את הדיון שהתנהל הם ניגשו אל העצים, כשראו את הפירות עמדו המומים. ההבדל האדיר בין העצים היה הרבה יותר מסתם הבדל, הם התקרבו לעבר מטעו של מאיר, וגמרו אומר לבדוק האם כל העצים הנם כה מבורכים, או שמא אלו רק העצים החיצוניים המהווים כעין קליפה מושכת ליבול דל יותר. השניים צעדו בין שבילי המטע, מכל עבר ניבטו

אליהם ענפים עמוסים לעייפה בפירות משובחים ועסיסיים במיוחד, הן בכמותם המרובה והן באיכותם הנדירה. מרדכי אשר נפעם מן המחזה המעניין החליט לברר את העניין עד תומו. הוא ניגש לעברו של שמעון, והחל ממסיר עליו שאלות - "אמור לי שמעון, איך אפשר להסביר את העובדה המוזרה הזו, בחלקת אדמה אחת גדלים עצי שזיפים, חלקם מצליחים באופן יוצא מן הכלל, ואילו העצים הסמוכים אליהם במרחק כמה מטרים הניבו יבול כה דל? ושמא תלויה דבר באיכות הזרעים?" "אצלנו בכפר, קונים כולנו את הזרעים אצל סוכן מסוים, החקלאים בכפר דלתון מאוגדים המה, בשיטת העבודה, החל מזריעה וכלה בקצירה", השיב שמעון. "בכל אופן, תודה שמהו מוזר טמון כאן, אולי ישנו שוני בחומרי הריסוס וההדברה?" "כבר הבהרתי לך שאין כל הבדל בין חקלאי אחד לשני".

"ברי לי כשמש בצהרים כי חבוי כאן סוד". "תראה, הצלחה של גידולים או אי הצלחה תלויה הרבה בכמות הגשם, בכיווני הרוחות, וכיוצא בהם". מרדכי שת ליבו כי גיסו קורץ לו בעיניו ומרמז לו לסכור את פיו, הם הודו לשמעון על נדיבותו ונפרדו ממנו לשלום. משחזרו לתוך המושב שם נפגשו עם תושבי המקום ולשאלתם על ההבדל הענק בין שני המטעים העומדים במרחק של מטרים ספורים, ענו להם בני המושב פה אחד: "שמעו יהודים יקרים, אין כאן כל סוד ואף לא תעלומה, התשובה ברורה ונהירה כשמש בצהרים, שמעון אינו שומר שמיטה כהלכתה, ואילו שכנו מאיר גיבור הכוח, מפקיר את שדותיו בשביעית, ושומר שמיטה על כל פרטיה ודקדוקיה, אי לכך מתקיימת בו ההבטחה "וציוויתי את ברכת", השתא שנת תש"ס היא שנת השש, והנה זכותם לראות בעיניכם ברכה משולשת מה, במקום שהיה צריך לגדול שזיף צמחו שלושה שזיפים שלא היו מביישים שולחן מלכים. שניהם אמרו בהתרגשות: "אשרינו שזכינו לראות את ברכת ה', ואשריהם ישראל שיש בתוכם גיבורי כוח עושי דברו".

הלכות שמיטה [ג]

פינת ההלכה

א. שנה הבאה, תשפ"ב הינה שנת שמיטה (שצילי שציעית לגר"ש רווח).

ב. בכלל מצוות השמיטה היא שביתת הארץ שפירושה לשבות מעבודות הקרקע ועבודת האילן בשנה זו. ובכלל מלאכות האסורות: זריעה, קצירה, זמירה, בצירה, סיקול השדה, זיבול הקרקע, חרישה, עידור, השקיה, הברכה והרכבה ונטיעת האילן וכדו' (הרמבם פ"א ה"א-יב, ילקו"י שציעית לרש"ל י"א יחלק יוסף פ"ד ס"א).

זמירה ובצירה:

ג. אסור מן התורה לזמור ענפי עצים בכרם לתועלת כדי העץ שיגדל ויתעבה, ובשאר האילנות יש אומרים שאין איסור אלא מדרבנן (חזון איש סי' כ"א אות טו, ילקו"י שציעית פ"י ס"א).
ד. אין איסור זמירה אלא כשבא לתועלת האילן או לפירותיו, אבל אם צריך את העצים כדי לסכך בהם (כגון: לסוכות) או להסיק בהם וכי"ב שאין זה לצורך השבחת האילן ואינו מדקדק במעשיו שיהיה על ידם תועלת לאילן מותר (חזו"א סי' יט אות יד-טו סי' כ"א אות טו, ילקו"י פ"ז סי' ו- ס"ב).
ה. מותר לגזום גדר חיה בצידי הבית, אם הגיזום נעשה כדי שלא יצמח פרא ויישאר ביופיו, כוון שמתכוון לנוי בעלמא (ולא להצמיח) אין זה בכלל זמירה ומותר (ילקו"י פ"ט ס"ב) אבל גדר חיה שעדיין לא נתמלאה ויש בתוכה חללים והגיזום נעשה מלבד לשם נוי גם כדי למלאותה אסור (ס, שציתת השדה לגר"ש רווח פ"ז ס"א).

ו. מותר לכסח את הדשא מלמעלה להשוותו היות ואין בחיתוך זה כוונה שיגדל אלא לנוי בעלמא [כדי שלא להפסיד צורתו] וכשמשתמש במכסחה אם אפשר יעשה בשינוי, אמנם בדשא שאינו צפוף [שלא הביאו מרבדי דשא מוכנים] וצריכים לכסח כמה כיסוחים לשם גידול והתפשטות יש להחמיר בזה, מאחר שכוונת הכיסוח לשם גידול (ילקו"י פ"ט ס"ג, שציתת השדה סס).

ז. ענפי עץ שהותקפו במחלות או במזיקים מותר להסיר ענפים אלו כדי שלא יזיקו לשאר הענפים (ילקו"י פ"ז ס"ה, שציתת השדה פ"ז ס"ב) וכן מותר לקצוץ ענפי עץ המפריעים לעוברים ושבים (ילקו"י פ"ז ס"ב), שציתת השדה פ"ה ס"ז, אור לגיון לגר"ב אבא שאול פ"א ס"ו, או מפריעים לחוטי החשמל (ילקו"י ס"ג).

אבל אין לקצוץ את הענפים היבשים שבעץ שזה גורם להצמיח חדשים (ילקו"י פ"ז ס"ד).
 ח. מותר לקטוף בשביעית פרחים כדי להשתמש בהם לנוי הבית, ופרחים שע"י קטיפתם גורם לגל נוסף של פריחה, יקטפם בשינוי ולא בדרך הרגילה [דהיינו שלא יחתוך באמצע הענף אלא בשליש העליון שלא יהיה מעודד את הצמיחה] וטוב שלא ישתמש בכלי גיזום לקטיפת הפרחים (ילקו"י פ"ז ס"ג).
 ואדם פרטי שיש לו פרחים בגינה וקוטפם כדי לקשט את הבית ואין לו שום כוונה שיגדלו פרחים נוספים או לשם מכירה אין איסור לקוטפם כרגיל (ילקו"י ס"ג) אך פרחים שיבשו ונבלו אסור להסירם כיון שבכך גורם לצמיחה של פרחים חדשים (שביית השדה פ"ז ס"ז).
 ט. עלי גת אע"פ שאין בהם קדושת שביעית, מ"מ לכתחילה ראוי שישנה מדרך קטיפתו הרגילה שאם רגיל לקטוף בשליש העליון יחתוך באמצע וכדו' [הטעם שע"י שגוזזים בצורה מסוימת הם חוזרים וגדלים כעבור שבועיים] (ילקו"י פ"ז ס"ז).
 י. מותר לנקות את הגינה הסמוכה לביתו וכן לתלוש עשבים וקוצים כשכוונתו לנוי החצר, וכל שכן כדי שלא יהיו מסתור לנחשים וכן למנוע שריפות.
 מ"מ כשמשתמש במעדר אין לעוקרם מהשורש אלא לחותכם מעל הקרקע, ואם חייב לעקור מהשורש יעקור ביד [ולא במעדר] (ילקו"י פ"ה ס"ג, עיין שביית השדה פ"ז ס"ז וס"ז).
 יא. אסור מהתורה לקצור ולבצור פירות שביעית כדרכם בכל שנה אפילו אם הפקיר את שדהו, וכן אסור לקצור את השדה בבת אחת אלא מעט מעט לצרכי ביתו ואז מעיקר הדין אפילו בכלים המיוחדים לכך, מ"מ גם באופן זה טוב שלא יבצור בכלים המיוחדים אלא יקצוץ בסכין או בידו (ילקו"י פ"י ס"א). אך אם עבר וקצר באיסור אין הפרי נאסר (ס"ג).

זיבול:

יב. שנושקפת סכנה לקיום העץ, אם לא יזבל בשביעית יש להקל לזבל אך יעשה כן בצמצום וימנע בזיבול עד כמה שהדבר הכרחי, ואם אפשר להסתפק בפעם אחת אסור לזבל שתי פעמים (ס"ג פ"ג ס"ד).

יג. במקום שמותר לזבל עדיף לזבל דרך השקאה (ס"ה).
 יד. אסור לחרוש ולזבל את הקרקע בשנת השמיטה כדי להכינה לזריעה בשנה שלאחר השמיטה, והעושה כן קונסים אותו שלא לזרעה במוצאי שנת השמיטה (הרמב"ם פ"ה ה"ג, ילקו"י פ"א ס"ו). [מ"מ אם רק זיבל ללא חרישה והסיר את הזיבול, מותר לו לזבל שוב בשנה השמינית ולזרוע] (ילקו"י ס"ז).
 [משפחה שקבלו בניין בונה להם דירת מגורים צריכים לשים לב שהקבלן לא יכין בשנת שמיטה את השטח שסביב הבניין לגינה, וכל שכן לא ישתול את הגינה (ואם לא ניתן למנוע ינהגו כאמור בסעיף יט)].

ריסוס:

טו. מותר לרסס צמחים מפני המזיקים כשהדבר הכרחי לקיום הפירות והירקות (ילקו"י פ"ח ס"א).
 ומותר לפזר רעל עכברים בשדה כדי למנוע מהעכברים להזיק לאילנות (ס"ג) מותר לעטוף פירות שעל הענף בשקית ניילון כדי למנוע מהציפורים לנקר בפירות ולהזיקם, אבל רק סתם כדי למנוע הפסד בצורה החיצונית אסור (ילקו"י ס"ז).
 טז. מי שגדלו בשדה עשבים רעים המפריעים לצמחים וחונקים אותם וברור שלולא הטיפול יזיקו לצמחים נזק ממשי, מותר לו לרסס בחומרי הדברה על העשבים (אור לזיון שביעית פ"א ס"ד, ילקו"י ס"ג).
 ס"ד, ואם הריסוס לא מועיל מותר לעדר אפילו במעדר רגיל ובלבד שיקפיד לא להפוך את הקרקע (ס"ג).

סיקול:

יז. אסור לסקל [לפנות] את השדה מאבנים בין גדולות בין קטנות בשנת השמיטה, כיוון שמכשיר בכך את הקרקע לזריעה ונטיעה [כמו חרישה] (הרמב"ם פ"ז הל' י, ילקו"י פ"ה ס"א, שביית השדה פ"ז ס"ח).
 יח. מותר לסקל אבנים ממגרשי חניה, מגרשי משחקים, שבילים להליכה וכיו"ב בשנה השביעית (ילקו"י פ"ה ס"ג, שביית השדה פ"ז ס"ז).

יט. **בעלי גינות** – כגון: חצרות בבניינים משותפים או חצר פרטית, גם אם הם מתכוונים לסמוך על "היתר מכירה" לעניין קניית פירות וירקות בשווקים החופשיים יש להם לשמור על שמיטה בגינתם או גינת הבניין המשותף ולא להזדקק ל"היתר מכירה" [אלא שבגינה שבבניין משותף אם הדיירים לא מסכימים לטפל בגינה בשמיטה כהלכה אז יכול להשתמש ב"היתר מכירה"] .

העלון מוקדש לע"נ ירון אהרון ז"ל בן יפה תח' שפוקדת 11 חודש ב-כו' אב

שידורי לוויין באשדוד לשעורי הרשל"צ יצחק יוסף שליט"א בכל מוצאי שבת ב- 9:30
 במועדון הביצה רח' חטיבת הנגב [ליד טיפת חלב] אזור ג

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com